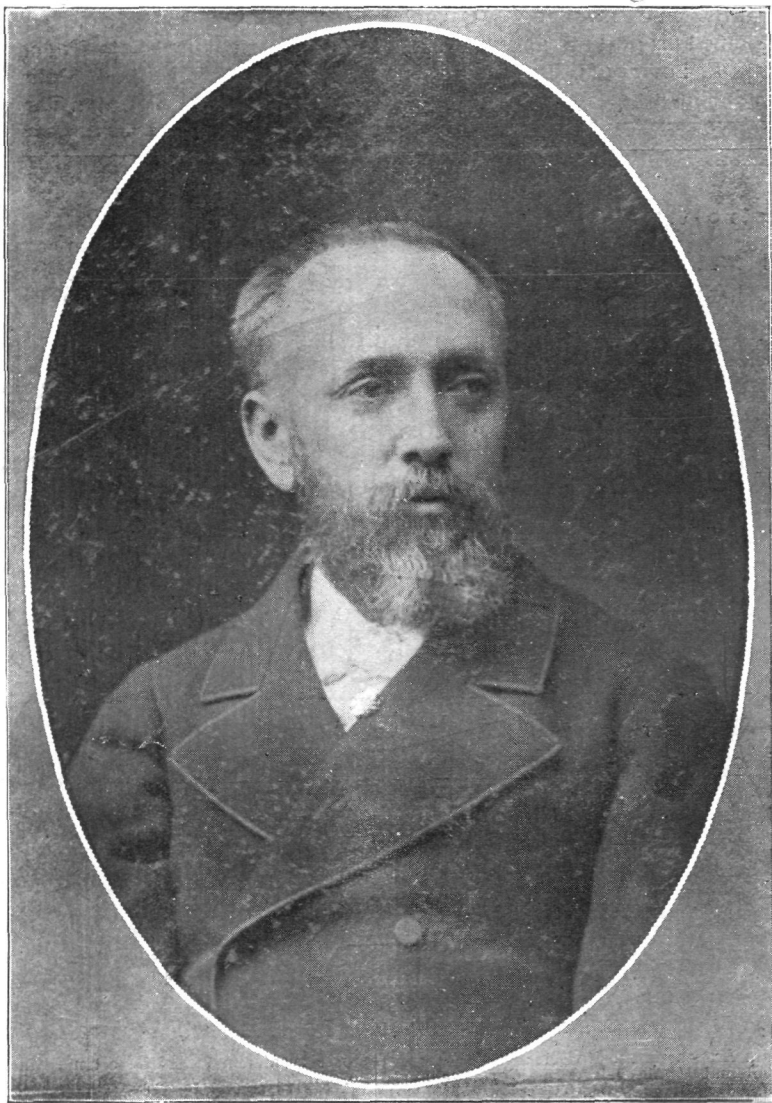


Luceafărul



Erasmus Curaj

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ.

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Ștefan Cacoveanu, Al. Cazaban, I. Ciocârlan, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Ion Gorun, Constanța Hodoș, Enea Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, I. Paul, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmnicănu, I. U. Soricu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an 12 cor. Ed. de lux 20 cor.
6 luni 6 „ „ „ „ 10 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 8 cor.

România și în Străinătate:

1 an 16 cor. Ed. de lux 25 cor.
6 luni 8 „ „ „ „ 13 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 14 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiiu (Nagyszeben).

Până când avem un număr restrâns de exemplare, se vinde
Cartea de aur vol. I—V, broș.
în loc de cor. 50.— numai cor. 30.—

Asupra volumului V dăm următoarele „voci de presă“:

„**Tribuna**“ din Arad scrie următoarele:
„A apărut volumul V din valoroasa „**Carte de aur**“ a dlui **Teodor V. Păcățian**, redactorul „**Telegrafului Român**“. Volumul este penultimul și este de 766 de pagini. El cuprinde epoca cea mai plină de frământări a luptelor noastre politice din anii 1869—1872. În sir cronologic dl **Păcățian** ne prezintă toate evenimentele din acest interval și ne dă o oglindă a luptelor parlamentare. Ne-am pronunțat cu ocazia apariției celorlalte volume asupra întregii lucrări a dlui **Păcățian** în care intră și noul volum. Orice cărturar român cu dare de mână ar trebui să aibă „**Cartea de aur**“, dar îndeosebi ea n'ar trebui să lipsească din nici o bibliotecă populară. Prețul volumului este de 10 cor.“

„**Drapelul**“ scrie următoarele:
„Eri am primit volumul V al „**Cărții de aur**“ editate de dl **Teodor V. Păcățian**, asupra căreia atragem atențiunea publicului nostru cetitor. Acest volum, — penultimul — conține epoca cea mai interesantă din luptele noastre politice, epoca din anii 1869—1872. Dl **Păcățian** a adunat la un loc

toate evenimentele mai importante din această epocă și dă o oglindă a luptelor parlamentare. Ceice au urmărit cu luare aminte notele biografice ce le publicăm relativ la fericitul **Alex. de Mocsonyi** în foia ziarului nostru, vor găsi în acest volum al „**Cărții de aur**“ o orientare mai vastă, căci se reproduc în text toate discursurile parlamentare ale deputaților români. E un tom voluminos, ca și cele premergătoare, cuprinzând 766 pagini octav mare. În avantajul tomului este, că acesta conține și un registru al discursurilor, așa că orientarea este cu mult mai lesnicioasă decât la volumele prime. Prețul volumului e 10 cor.“

„**Tara noastră**“ scrie următoarele:
„**Cartea de aur**“, vol. V, a apărut zilele acestea. Valoroasa publicație a dlui **T. V. Păcățian** cuprinde activitatea publică a deputaților români din camera ungară, aleși în ciclul parlamentar din anii 1869—72. Ca și celelalte volume, lucrarea domnului **Păcățian** cuprinde un material important, care trebuie să fie cunoscut de toți cari vor să aibă o privire clară asupra mișcării politice din trecutul nostru apropiat. Prețul volumului de aproape 800 p. e 10 cor.“

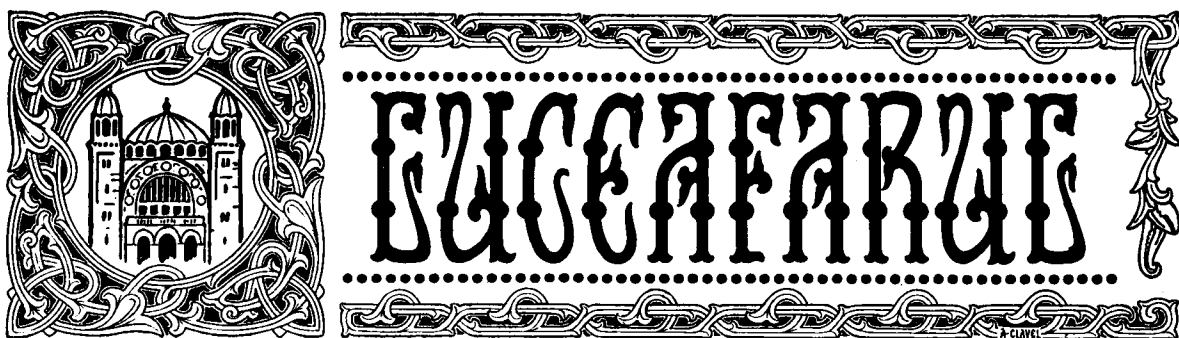
Cartea de aur să nu lipsească în nici o bibliotecă!

Ocazia a o câștigă e foarte favorabilă!

Cartea de aur se vinde numai trimițându-se banii înainte!

(Porto pentru Austro-Ungaria cor. 1.40, România cor. 3.—).

Librăria W. Krafft, Sibiiu.



† Eugeniu Carada.

Vieța acestui om mare a fost o viață de erou. Din cea mai fragedă tinerețe până în cele din urmă clipe a luptat, cu credință și voinicie, pentru întruparea idealurilor de fericire ale Țării Românești și ale întreg neamului nostru. Lupta ce-a purtat-o cu atâta îndărătnicie n'a fost pornită numai dintr'un avânt al vârstei înflăcărare de energia și entuziasmul tinereții, care se stinge repede, ci ea a fost izvorită din adâncul sufletului său mare, înzestrat cu puteri uriașe și menit să ajungă din biruință în biruință, fără a se gândi vreodată la clipe de odihnă și fără a se mulțumi cu izbânzile dobândite. Sufletul lui de idealist și firea lui plămădită din oțel îl mânau mereu spre culmi tot mai înalte, spre biruințe tot mai mari.

Pretutindeni a fost cel dintâiu, când a fost vorba de muncă și de jertfe, dar totdeauna s'a dat la o parte de câteori a trebuit să i se recunoască în public marile și cu totul excepționalele sale merite. Niciodată n'a muncit pentru el, niciodată n'a căutat răsplata lumească a faptelor sale. Crezul lui eră: „*nimic pentru noi, totul pentru țară și pentru neam*“. Carada a fost întruparea omului idealist și altruist, care poate servi de pildă generațiilor tinere ale neamului nostru. Om cu desăvârșire cinstit, cu un caracter in excepționabil, cu o putere de voință și de muncă, cum rar se găsește, modest și conștiu de valoarea lui ca factor îndrumător în viața națională, — iată cine a fost Carada. Și nouă astfel de oameni ne trebuie cât de mulți.

Urișa lui personalitate a pus-o adeseori în cumpănă pentru partidul liberal și pentru unii oameni din România, dar a făcut-o fiindcă avea credința că acel partid și oamenii ce-l alcătuiau puteau face mai mult bine neamului românesc. Nu arareori s'a înșelat în credințele sale, dar n'a disperat, ci, cu o mână de fier, a înlăturat din cale greutățile și pe ceice stăteau în calea idealurilor sale, și a ajuns unde a vrut el. Faptul că Eugeniu Carada n'a primit să fie nici șef de partid, nici ministru, deși a fost rugat, dovedește că el a fost mai mult decât un om de partid. A fost un sfetnic al neamului său.

Dacă în tinerețe a lucrat și a izbutit să sfarme tronuri, dacă a fost chiar și potrivnicul lui Vodă Carol, călăuzit fiind de idei republicane, apoi cine l-a cunoscut bine, știe că mai târziu a fost un strașnic apărător al ideii monarhice, deoarece vedeă că numai cu ajutorul ei se poate asigura viitorul statului român. Ideile și sentimentele lui le-a știut jertfi pentru interesele superioare ale Țării.

Dacă n'a călcat niciodată pragul palatului regal din București, dacă n'a primit să fie ministru al Regelui Carol și a refuzat atâtea decorații, a făcut-o iarăși îndemnat de gândul, că de câteori va lua în apărare dinastia și ideea monarhică, cuvântul lui să aibă greutate morală și să fie ascultat cu cea mai mare sfințenie, cum a și fost din fericire.

La doliul neamului se cuvine să ne alăturăm și noi Românii de dincoace de Carpați și să ne închinăm cu pietate și cu venerațiune în fața mormântului proaspăt a unuia dintre întemeietorii României moderne și a bărbatului care ne-a iubit, prin fapte, mai mult decât oricare altul.

Ca semn al acestor sentimente de pietate și venerațiune, închinăm acest număr memoriei lui Eugeniu Carada.

Luceafărul.

Vieța lui Eugeniu Carada.

Eugeniu Carada s'a născut pe malurile Jiului, în Craiova, la 29 Noemvrie 1836 din părinții Sărdarul Nicolae Carada și Petrița Carada. E deci un vlăstar din vechea familie a Slăvițeștilor și crescut pe pământul Olteniei, care a dat mulți oameni întregi și energici neamului nostru.

Studiile le-a făcut în orașul său de naștere, la colegiul numit mai înainte „Național“, iar

pentru orice vină, fără de judecată. Țăranii oropsiți aveau numai îndatoriri, numai sarcini. Ei plăteau birul, ei făceau oastea ca soldați, ei dădeau zahareaua trebuincioasă în timpul războaielor Rusiei protectoare sau Turciei suzerane, ei munceau ca clăcași pe moșiile boierești, c'un cuvânt numai ei purtau greul vieții.

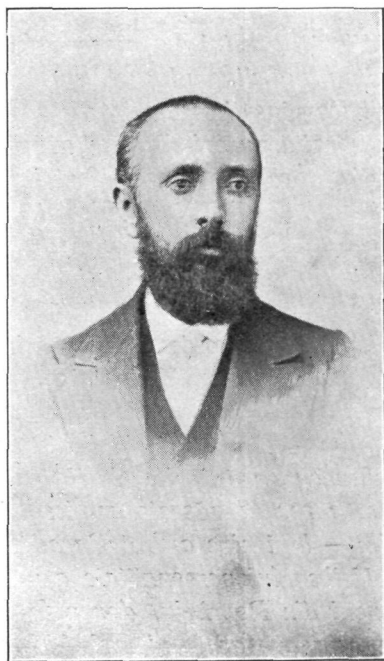
Împotriva acestor stări triste de lucruri au



Eugeniu Carada (1867): Deputat de Ilfov și primredactor la „Românul“.

acum „Liceul Carol I“, și în „institutul francez Raymund“; apoi plecă la Paris, unde urmă cursurile dela Collège de France, ascultând dreptul și literile.

Când s'a născut Eugeniu Carada, principatele române erau sub regimul regulamentului organic. Zeci de mii de baionete rusești străluceau la lumina soarelui, în tot cuprinsul Principatelor. Puterea era în mâna clasei boierești înstrăinate, care aveau toate privilegiile. Restul locuitorilor, neguțători și țărani, n'aveau nici dreptul de a fi slujbași nici de a servi ca ofițeri în armată, nici de a fi socotiți ca oameni, căci erau bătuți



Eugeniu Carada (1872—1873): La Paris după arestarea sa ca autor moral al republicii din Ploiești.

luptat sufletele dornice de libertate și de dreptate: Dinicu Golescu, Ion Câmpineanu, Ștefan și Nicolae Golescu, N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, C. Negri, C. A. Rosetti, Ion Brătianu și alții, au luptat și au suferit temnițe și exiluri.

La 1848, ideile liberale au isbutit să răsvrătească țara întreagă împotriva nedreptăților și asupririlor. Cât de puternică a fost această mișcare mântuitoare și cât de conștientă era educația dată, prin școală și prin cărți cetățenilor, o dovedește faptul că, la 1848, Eugeniu Carada, copil de unsprezece ani,

s'a dus și el la comitetul revoluționar din Craiova, în așa zisa „Pescăria veche“, și a depus jurământul pe noua constituție dată poporului de revoluționari. Eugeniu Carada astfel din copilărie s'a arătat un suflet de reformator, gata de luptă.

Acestui prim jurământ i-a și rămas credincios până la moarte; i-a rămas credincios prin nestrămutatele lui convingeri liberale, prin nestrămutata lui încredere în puterea de viață a poporului nostru, prin nestrămutatul său cult pentru ideile de libertate, de justiție și de progres.

După înfrângerea revoluției, libertățile din principate au fost și mai restrânse, iar revoluționarii luă răgăsiu prin străinătate. În sufletele tinerilor din țările române se aprinsese, însă, dorul de libertate. Acești tineri, între cari eră și Eugeniu Carada, erau cu mintea și cu sufletul la cei pribegi, cari scriau cărți la Paris, la Londra și la Constantinopol, cărți din cari isbucneau glasuri de durere și de revoltă împotriva tirăniei. Și acele cărți, deși erau oprite să treacă granițele Principatelor, se găseau în mâinile tuturor și se citeau cu lacrimi în ochi și cu pumnii încheștați. Sufletele tinerilor clocoteau de ură împotriva tiranilor. Eugeniu Carada, ca elev la colegiul național din Craiova, nu se sfiă să facă propagandă pe față împotriva absolutismului impus și sprijinit de Rusia. Răspândeă scrierile naționaliste și agită cu însuflețirea apostolului ce nu cunoaște primădă. Cărmuirea rusească a și vrut să-l exileze împreună cu alții la Harcow, dar scăpă cu un olac de poștă, ascunzându-se la o vie de pe moșia familiei sale, numită Mierea-Birnici, unde stătă până s'au potolit lucrurile și până s'au uitat păcatele lui de agitator.

Ca tânăr de 19 ani își începe cariera de ziarist la „Gazeta Națională“ din București, unde cu ocazia căderii Sevastopolului aranjează o procesiune pe Podul Mogoșoarei (Calea Victoriei) cu muzica militară în frunte. Această faptă a băiețandruului Carada a stârnit multă vâlvă la palatul lui Vodă Știrbei.

Așa a fost Carada până la vârsta de 20 de ani.

Întors din Paris, în 1857, la recomandăția

lui Cesar Boliac, C. A. Rosetti îl angajează ca redactor la „Românul“. La 1859 ajunge primredactor, în care calitate scrie până la 1870, dezvoltând o activitate gazetărească și politică uimitoare. La jubileul de 25 de ani a „Românului“, C. A. Rosetti a caracterizat minunat puterea de muncă a lui Carada. „Să fi văzut pe cei dintâi redactori ai „Românului“ — zicea Rosetti, — dintre cari unii sunt aici și unul foarte aproape de mine, dar pe care nu-l voi numi¹⁾ și eram doi într'un timp de grea cumpănă. Cel mai înjun, care este fiu de Oltean, lucră de dimineață până seara, iar când înseră eră odihnit și re-începea iară să lucreze de seara până dimineață“.

Așa a lucrat Eugeniu Carada, când, alături cu Costache Rosetti, ducea lupta împotriva lui Cuza-Vodă, stând pururea în fruntea mișcărilor liberale. Și a trebuit să îndure multe persecuții din partea puternicilor pentru ideile lui, a fost chiar și arestat în mai multe rânduri, ba, în ziua revoluției, dela 3 August 1863, agenții poliției, cari îl trântiseră jos și-l frământau cu picioarele, erau să-l omoare, dacă nu-l scăpă o artistă.

Eugen Carada a fost unul din factorii cei mai puternici ai coaliției căreia se datorează așezarea actualei dinastii. În anul 1866 se găseă la Paris, unde împreună cu Brătianu pregăteă realizarea unuia din punctele cari au format idealul adunărilor dela 5 și 24 Ianuarie 1857 și anume aducerea în Țară a unei dinastii străine. Întors în țară, îndată după instalarea locotenenței domnești, împreună cu Costache Rosetti, face, în 24 de ore, proiectul de constituție, pe care guvernul și-l însușește în întregime și-l depune în Cameră.

În timpul dela 1860—70 Carada este ales deputat, consilier comunal și ajutor de primar al Capitalei. La 1867 e trimis la Paris de Vodă Carol cu o importantă misiune diplomatică. În tot timpul guvernului Brătianu e însărcinat, în străinătate, cu multe misiuni de cea mai mare importanță, pe cari le-a îndeplinit întotdeauna cu conștiințiozitate și cu dibăcie.

Dar nici spiritul revoluționar nu adormise

¹⁾ E. Carada aflând că Rosetti o să vorbească despre dănsul, ceruse să nu i se rostească numele.

într'ânsul. La 1870 a pus la cale revoluția din Ploiești, în care România s'a proclamat republică. A fost dat în judecată ca autorul moral și intelectual al acestui incident revoluționar, dar a fost achitat la Târgoviște. În anul 1871, părăsește redacția ziarului „Românul” și se stabilește în Paris, fără a

mai primi vreo însărcinare oficială. Dar nici în Paris n'a stat o clipă liniștit. Eră în legătură cu republicanii și desfășură o agitație strâșnică pentru ideile republicane. Organiză întruniri, țineă cuvântări înflăcărâte, prezidă adunări republicane și scria în ziarul „L'Homme Libre”, pe care-l sprijinea și cu bani. Populația Parisului eră așa de încântată de cuvântul lui cald și de entuziasmul lui, încât într'o

bună zi o delegație i-a propus să fie deputat. El a răspuns:

— „Dar nu sunt Francez”.

Membri delegației, crezând că glumește, i-au zis:

— „Știm că nu ești parisian, dar ești dela sud”.

— „Nu sunt nici dela sud; sunt Român neaș!” — a lămurit Carada pe membri de-

legației, cari au rămas foarte supărați că alesul inimii lor nu aveă drepturi cetățenești în Franța.

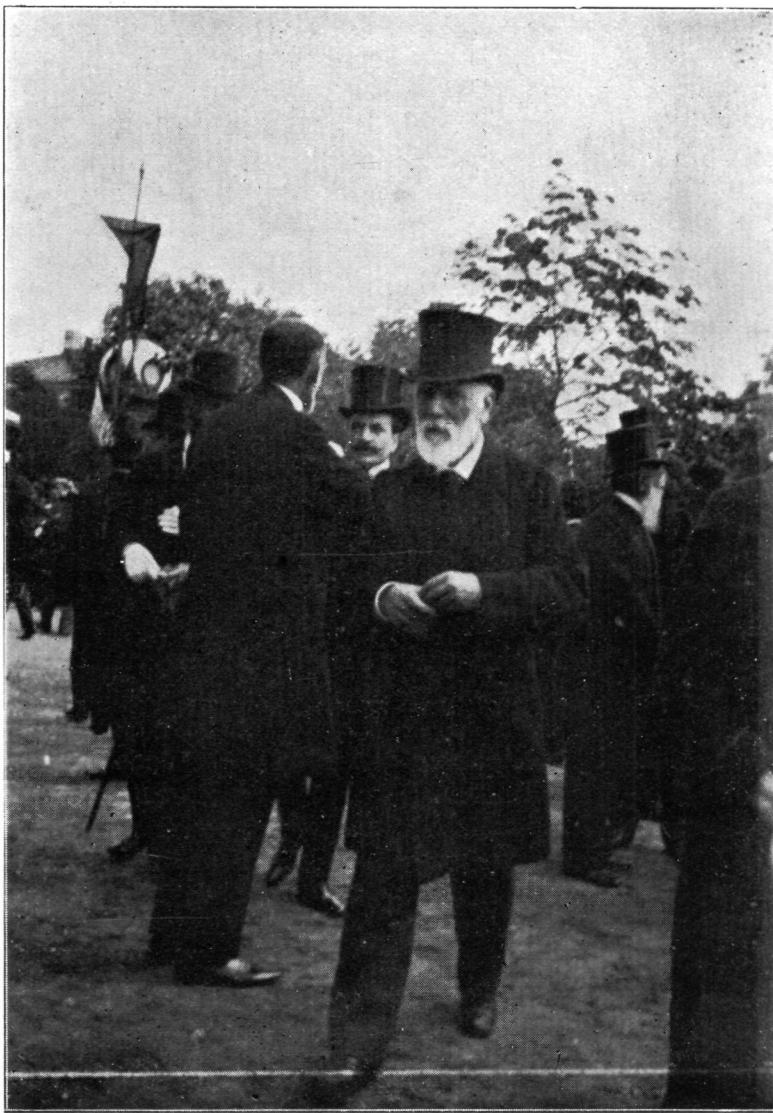
Din Franța nu se întoarce până la izbucnirea războiului pentru neatarnare. Sufletul lui Carada găsisse un nou prilej spre a-și jertfi

întreaga ființă pentru o idee mare și frumoasă. În acest războiu, Carada a fost mâna dreaptă a lui Brătianu și unul dintre cei mai viteji și curajoși oșteni ai Marelui Căpitan Carol. Carada deși nu eră militar și deși eră la o vârstă destul de înaintată, a făcut războiul din cea dintâi zi până la cea din urmă. A luat chiar și ranița în spate și a luptat, ca soldat simplu, în rândurile oștirii, ce a stors admirația lumii prin voinicia ei.

Așa om a fost Carada. Singura decorație pe care a primit-o în

vieța lui a fost „Trecerea Dunării”. Când a primit-o a zis: „Aceasta o merit, fiindcă am trecut Dunărea.”

După isprăvirea războiului s'a retras în căsuța lui din București, mulțumit în adâncul sufletului că și-a mai putut îndeplini o datorie față de Țară și de neam. A stat de o parte,



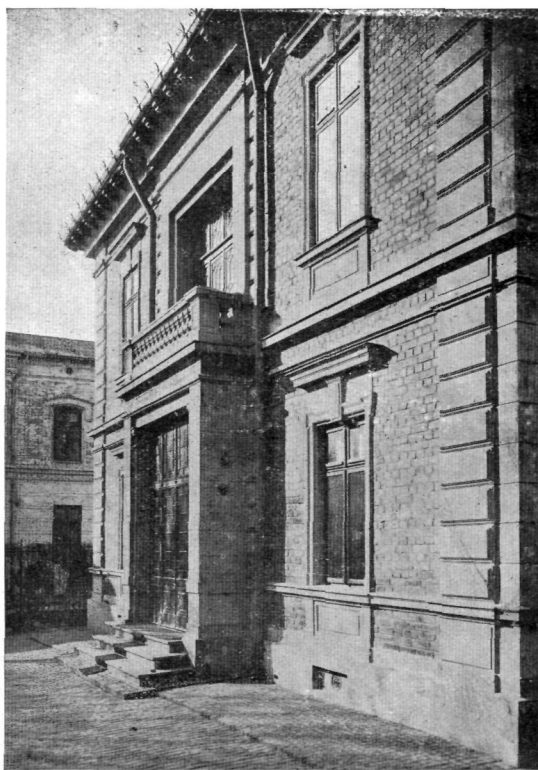
Eugeniu Carada (18 Maiu 1903): În ziua înăugurării monumentului lui I. C. Brătianu (un instantaneu).

așteptând să se ivească un nou prilej pentru a săvârși fapte. În curând e și însărcinat să răscumpere căile ferate române, împreună cu alți frunțași. Carada dându-și seama de importanța căilor de comunicație pentru înflorirea comerțului românesc, își îndeplinește misiunea cu cea mai mare pricepere, iar când eră să i se recunoască serviciile, prin numirea într'un post înalt, și-a dat dimisia, zicând că rolul lui s'a terminat. Tot pe aceea vreme (1881), i s'a oferit de mai multe ori mandate de deputat în Cameră și portofolii de ministru, dar totdeauna le-a refuzat.

La crearea Băncii Naționale e numit primul ei Guvernor, semnându-i-se decretul, pe care de asemenea îl refuză. Doi ani mai târziu, începuturile Băncii Naționale fiind foarte grele și făcând pe mulți să se îndoiască de reușită, primește să fie ales simplu director, consacându-și toată inteligența și toată puterea lui de muncă pentru acest institut național de cea mai mare însemnătate. Carada este creatorul Băncii Naționale și organizatorul creditului Statului român. El a dovedit că Românul se pricepe nu numai la coarnele plugului, ci și la problemele grele financiare. Până la sfârșitul vieții lui a fost stâlpul de oțel al Băncii Naționale, care e strâns crescută cu înșasă ființa statului român. Carada a fost adevăratul întemeietor și conducător al politicii financiare din România. În calitatea sa de conducător al Băncii Naționale a lucrat nespus de mult pentru întărirea comerțului și industriei din Țară. A sprijinit cu sfatul și cu mijloace materiale o mulțime de firme, pe multe le-a scăpat chiar și de faliment. Carada își dădea seama că numai întărindu-se comerțul și industria națională, că numai având firme solide, poate crește reputația financiară a României în străinătate și numai așa se poate consolida viața economică a Regatului. Și Carada a reușit să realizeze și acest ideal al întemeietorilor României de astăzi. În desvoltarea economică a Țării Românești Carada a scris pagini de aur, cari vor încununa numele lui cu cea mai strălucită aureolă.

*

Eugeniu Carada a fost și un fiu al Muzelor. N'a fost desigur dintr'aceia cari a creat pagini



Casa lui Eugeniu Carada din București,
Strada Pitar Moșu.

nemuritoare în istoria literaturii noastre, căci toate operele lui sunt izvorâte mai mult din inima lui caldă de patriot. Scrierile lui au avut însă darul să trezească însuflețirea patriotică în sufletele din generația sa. Unele dintre poeziile lui au trecut chiar și Carpații și se cântă și astăzi cu multă dragoste, cum e de ex. „Frunzuliță verde de stejar“, care s'a atribuit într'o vreme lui Alexandri, ceea ce dovedește înrudirea creațiunilor poetice de pe la anii 1860. Această poezie se cântă (compoziția e de Flechtenmacher) mai ales la noi și a ajuns aproape în toate culegerile noastre de cântece naționale. O reproducem după culegerea „Arion“ de Ioan Dariu, ed. II. din 1885, așa cum se cântă la noi:

Frunzuliță de stejar.

Frunzuliță, frunzuliță verde de stejar!
la vezi, dragă mândruliță ce mai armăsar,
Armăsar voinic de munte, ager, sprintinel,
Negru și cu stemă 'n frunte, sai în foc cu el!

Copiliță bălăioară fii cu Dumnezeu,
Eu merg dragă fetișoară, să-mi fac rândul meu.
La oaste țara ne chiamă, aidați frați Români
Să ne batem fără teamă cu orice păgâni.

Ia-ți viteaza săbioară, oștean dragul meu,
 Și-ți dă pentru țărișoară tot sângele tău,
 Pentru dulcea țărișoară și steagul străbun,
 Mergi cu dragă inimioară, măi frate Român!

Acest cântec a ajuns până și în „Florica șzerelme” de Moldován Gergely.

Eugeniu Carada a scris literatură în tinerețe, când era gazetar. Atuncia a tradus și-a scris o mulțime de piese dramatice, cari s’au jucat cu succes pe scena Teatrului Național din București. Amintim: *Banii*, *Gloria*

Dintre versurile lui Carada mai reproducem următorul:

Frunzuliță lemn uscat,
 Milcove, râu blăstămat
 De ce oare n’ai secăt
 Și matca nu ți-ai uscat?
 Și cu undele-ți să piară
 Și mișei și răi din țară,
 Iar *Unirea* să domnească,
 Frați cu frați să se ’nfrățească.
 Și unde curg apele tele
 Să mi-ți crească floricele,



Casa lui Carada: O vedere din salon, în fund biroul.

și *Amorul*, *Cimpoiul fermecat*, *Urîta satului*, *Frații de munte*, *Fata dela Cozia*.

Unele dintre ele cum e *Cimpoiul fermecat* și *Fata dela Cozia* au avut un deosebit succes și se joacă și astăzi câteodată. *Fata dela Cozia* e poate cea mai reușită și compozitorul Flechtenmacher i-a făcut și muzică de operă. A fost o încercare de a crea o operă națională cu muzică națională. Câteva fragmente au și fost cântate pe scenele din România și au plăcut mult versurile patriotice și muzica drăgălașă a lui Flechtenmacher.

Săș culeagă Moldovenii,
 Să le ’mpartă cu Muntenii!
 Și cu toți într’o unire
 Ori și ’ce nefericire
 Bărbătește să ’nfruntăm
 Țărișoara s’apărăm.
 Însă, Milcove, fârtate,
 De mi-ți ești menit de soarte,
 De mi-ți ești urzit de sfântul
 Să trăiești cât și pământul,
 Apoi curgi mai lîn, ușor,
 Și fii râul dulcișor,
 Râul sfintei înfrățiri
 Și al fericii *Uniri*.

Versurile acestea au fost tipărite la 1857, cu doi ani înaintea Unirii, și nu sunt inferioare versurilor patriotice din acele vremuri.

În altă parte a revistei reproducem „Pandurul cerșetor”, care declamat de artistul Costache Dimitriade producea în public un efect grandios.

Dintre scrierile lui politice amintim: „Evreii”, „Anii de pribegire”, „Ministerul Brătianu”, „In-

care n'a avut familie, fiindcă a rămas flăcău, eră ocrotitorul tuturor oamenilor de bine.

Pe noi Românii de dincoace de Carpați ne-a sprijinit nu numai cu sfaturile lui înțelepte, ci și cu fapte de binefăcător, cari nu se uită. Nu a fost o colecție de interes obștesc și n'a fost cauză culturală, pe care să nu o fi ajutat cu o dărnicie de mecenate, deși averea lui moștenită și agonisită nu eră așa de fabuloasă.



Casa lui Carada: O vedere din interiorul biroului, cu statueta lui Brătianu în mijloc, în dreapta bustul lui Brătianu, iar în stânga bustul lui Rosetti.

trigile Rusiei în România” și „Propaganda rusească în Orient”.

Aceasta e, în câteva cuvinte, activitatea literară și culturală a marelui Carada.

*

Eugen Carada ca om a fost o inimă de aur. La ușa lui n'a bătut nici un necăjit care să nu fi ieșit mângăiat și ajutat de dânsul. El n'a uitat niciodată preceptul creștinesc: iubește pe de aproapele tău ca pe tine însuși. Eră un adevărat părinte al oamenilor vrednici și harnici ajunși la strâmtoare. El

În București a ridicat monumentul celor dela 48 din Dealul Spirei, monumentul lui Brătianu și statua lui Rosetti, contribuind cu sume enorme.

Din ilustrațiile, cari reprezintă locuința lui din București, se vede că acest zis milionar trăia foarte modest, ca un adevărat puritan. A fost un sincer democrat în toată viața lui, care și-a jertfit mintea, inima și averea pentru binele obștesc.

*

Acest om atât de rar pe pământul României s'a stins la 12 Februarie v. în vârstă de

*

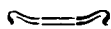
73 de ani. Ultima lui dorință a fost să-l îngroape lângă maică-sa în Craiova, unde a și fost înmormântat.

„Om bătrân, albit — a zis d-l V. G. Morțun în cuvântarea sa funebrală — rostindu-și ultima-i dorință ca un copil, obosit, dornic să așipească, să adoarmă la sânul mamei, sub ochii și îmbrățișarea ei. Te-am dus lângă mama, să dormi lângă dânsa... Dar ai găsit două mame în loc de una, care-ți fac loc de odihnă la sânul lor... În afară de brațele mamei tale trupești, deschizându-se pământul se deschide și sânul țării tale pentru care ai muncit, ai ostenit și luptat o viață

întreagă și la sânul căreia îți zicem: odihnește acum în pace!“

Moartea lui Eugeniu Carada a cernit inimile tuturor Românilor. Ziarele dela noi ca și cele din România au jeli într'un glas stingerea acestui suflet mare. La înmormântare s'au rostit o mulțime de discursuri dintre cari reproducem două, al d-lui primministru Ion I. C. Brătianu și al d-lui I. G. Bibescu, amândoi prieteni de aproape ai decedatului.

Neamului care l-a pierdut îi rămâne o singură mângâiere: un om care a trăit ca Eugeniu Carada nu moare niciodată!



Eugeniu Carada și Economia Națională.

În nevoi extraordinari de mari ale neamului a răsarit o generație demnă de opera ce se impunea. Mulți au fost cei ce în ultima jumătate a secolului trecut au colaborat ca conducători sau ca soldați la redeșteptarea neamului nostru. Fiecare în sfera sa de activitate, în limita însușirilor sale a pus o piatră la temelie statului român modern. În opera aceasta, putem zice, fără grije, uriașe, unii au avut, fie prin activitatea și priceperea lor mai deosebite, fie prin urmarea chiar a evenimentelor, prilejul ca în jurul numelui lor să se concretizeze în mod definitiv și practic, o parte din acele aspirațiuni ale întregii lor generațiuni.

Aceste aspirațiuni erau rezumate în acel „prin noi înșine“, care formă crezul conducătorilor mișcării naționale, atât în lupta de desrobire a țărilor surori, în aceea pentru unire, pentru autonomie și mai târziu pentru neatârnat, cât și, în urmă, în consolidarea noastră internă pe cale economică.

Între acești oameni, trei erau legați prin o prietenie strânsă, bazată nu numai pe simpatia ce poate naște între oameni, dar întărită prin unitatea simțimentelor ce-i însuflețea pentru neam și prin o colaborație continuă, fiecare dezvoltând activitatea în ramura ce corespundea mai bine însușirilor sale. Acești trei oameni erau C. A. Rosetti, Ion C. Brătianu și Eugeniu Carada.

C. A. Rosetti, fondatorul Pruncului Român, la 1848, și al Românilor, în mijlocul luptei pentru unirea principatelor, concentră împrejurul său propaganda ideilor naționale, într'o epocă când mulți dintre conducători chiar se îndoiau de putința noastră de a viețui ca stat autonom fără ocrotirea dacă nu fără subjugarea vreunui puternic vecin. Din cauza înjosirilor și suferințelor la cari poporul nostru fusese supus, nădejdea în vremuri mai bune, credința de a putea lua singuri locul ce merităm dispăruseră. Eră nevoie de redeșteptarea conștiinței naționale, pe lângă acțiunea în afară de revendicare a drepturilor noastre. Când se va scrie istoria acelei epoci, C. A. Rosetti va avea un loc de căpetenie între factorii acestei redeșteptări. El moare după ce avu fericirea să vadă consolidarea noastră într'un stat național și neatârnat prin război și regalitate. După Plevna și Grivița, el nu se mai putea îndoii de roadele propagandei ce condusesese, de unanimitatea redeșteptării conștiinței naționale.

Nu-mi este dat mie să judec opera lui Ion C. Brătianu și rolul ce a avut ca om de stat și de guvernament. De sigur însă că în această luptă de revendicări naționale și el încheie o epocă de consolidare a statului nostru.

Eugeniu Carada a participat, cu toți ceilalți,

la mișcarea generală națională politică. Ca mai tânăr însă i-a fost dat lui să continue opera de consolidare în condițiile și nevoile noi ce se impuneau. Statul întemeiat politicește, trebuia să fie întărit prin participarea Românilor la toate ramurile de activitate. Prin prima instituțiune de credit a țării pe care o conducea, el a înrăurit direct și puternic asupra propășirii economiei naționale. Prin formarea în Banca Națională a unui personal de elită și special, prin sprijinul ce această instituție a dat inițiativei românești, avem azi în cele mai multe orașe ale țării institute de credit cu capital și personal exclusiv român. Carada a fost, în acelaș timp, continuu în capul celor ce în acești din urmă douăzeci de ani au stimulat capitalul și munca românească să își ia locul ce merită și are datorie să-l ție.

Nu mai reamintesc rolul pe care l-a avut împreună cu G. C. Cantacuzino, Generalul Falcoianu și d-l I. Kalinderu în organizarea națională a căilor ferate după răscumpărare.

De câteori în acești din urmă douăzeci de ani a șovăit neîncrederea noastră în puțința de a trăi prin noi înșine, de câteori s'a făcut vreo încercare din afară de a se pune mâna pe vreo ramură de activitate în care eră un interes general, Carada a fost pe deoparte straja neadormită a drepturilor și datoriilor noastre, pe de alta întemeietorul aprig al inițiativei românești, constructorul care avea gata so-

luția corespunzătoare adevăratelor noastre nevoi.

Iată de ce cred că fără nici o teamă de exagerare putem azi, când modestia lui cunoscută nu mai poate fi pusă la încercare, afirma că Engeniu Carada dispăre într'un moment în care a îndrumat temeinic, dacă nu consolidat complet, a treia fază de aplicare a principiului „prin noi înșine“, în viața economică națională.

Rămâne generațiilor actuale și celor viitoare ca într'o situație ușurată să utilizeze aceste trei aplicații succesive ale aceluși principiu. Într'un stat național, de sine stătător, cu un credit bine stabilit, cu instituții naționale de credit puternice, cu nevoi nouă economice de satisfăcut nu le rămâne decât să coordoneze și armonizeze pentru binele țării și al neamului aceste bunuri moștenite; să luăm astfel locul ce ne revine în dezvoltarea economică a țării.

La moartea oamenilor politici, cari au jucat un rol important în viața unei țări, naște o grije justificată prin golul ce ei lasă.

La dispariția unora însă grija este sporită, ei lăsând opera la care au colaborat necomplet îndrumată sau neconsolidată. Alții din contra, adevărații constructori, lasă în urma lor o operă nu numai de sine stătătoare, dar care încă asigură viitorul și ușurează calea neamului. De sigur că Engeniu Carada este între aceștia din urmă.

26 Februarie 1910.

Vintilă Brătianu.



Eugeniu Carada.

O problemă de psihologie omenească. Acest om rece, rezervat, taciturn, care părea că privește lumea cu indiferența spectatorului la un caleidoscop, eră un entuziast, un sentimental preocupat să-și domine elanurile calde sale inimi și ale înaltului său suflet. Vedeă tot, simțea tot, înțelegea tot, ghicea tot; iar dânsul trecea, neștiutor și rece, pe dinaintea unei lumi pe care nu o desprețuia, nici nu o iubea, dar de care-i eră milă... Și atunci tezaurul lui sufletesc se revărsa în generoase binefaceri „oculte“.

Toate manifestațiile vieții noastre publice au profitat de acest ocultism: politică, literatură, artă, naționalism, comerț, industrie...

Unui om însă refuza cu îndărătnicie tot pe lume: bucurii, satisfacții de vanitate ori de orgoliu, fantazii, până și cele mai elementare foloase ale traiului; la ele nu avea dreptul un singur om, și acel om eră fiul serdarului Nicolae Carada și al cocoanei Petruța Slănițescu, democratul-liberal, domnul Engeniu Carada.

M. Seulescu,
profesor universitar.



Pandurul cerșetor.

*Sunt bătrân și voi juni încă, dar iubesc ca și voi țara.
Oarecând pentru scăparea-i m'am luptat spăimântător,
Și, când văz că lumea astăzi vrea să-i ușure povara,
Plâng și inima-mi tresare, căci's bătrân cerșetor!*

*Sub Tudorin al meu sânge, pentru țară, l-am vărsat,
Și dintre Români gonirăm pe străin apăsător,
Și cu armele în mână jugul greu l-am sfărâmat,
Dar acum e rândul vostru, eu sunt bătrân cerșetor.*

*Cei 'n cete blestemate vrea să stingă în noi simțirea
Dar Tudorin și cu Oltenii au strigat îngrozitor:
Să trăiască România! Să trăiască ÎNFRĂȚIREA!
O! de ce n'am glas puternic, de ce's bătrân cerșetor?*

*Pe atunci eram în luptă iute, inimos și tare,
Și, sub pasurile mele, peiri lăsam și omor;
Dar acuma al meu suflet, deși încă mai tresare,
Brațul meu putere n'are, acu's bătrân cerșetor!*

*Acum s'aude p'în lume că, Puterile cele mari
Vor să facă Moldovenii cu Muntenii un popor,
Sfântă e UNIREA, frate, cei UNIȚI vor fi și tari
O! de ce nu am putere, de ce's bătrân cerșetor!*

*Însă voi ce-aveți mijloace, voi cei juni, cei cu putere,
Români, ascultați povața, ce vă dă ca rugător,
Un bătrân oștean, ce acuma merge pe la uși de cere,
El s'ar pune în fruntea voastră; dar e bătrân cerșetor!*

*De aveți în vine sânge, de aveți vre-o simțire,
Pentru biata Românie, pentru scumpu-i viitor,
Cu toți mâna dați odată și închinați pentru UNIRE.
Fiți UNIȚI! v'o zic eu asta, un biet bătrân cerșetor!*

*În trecut se află școala, ce prezice viitorul.
Eu stejar sunt fără frunze, voi lăstar înfloritor;
Eu sunt iarnă, cu voi însă primăvara 'și ia sborul,
Voi vieța, iar eu moartea, căci-s bătrân cerșetor.*

*Dar deși bătrân stejarul, tot își apără mărirea,
Dacă ceasul ÎNFRĂȚIRII a veni pân'să nu mor,
Cu Muntenii, Moldovenii strig: Trăiască, frați, UNIREA
Ș'apoi pot muri în pace, căci-s bătrân cerșetor.*

*Însă ceasul e aproape, cerul țării senin pare,
Moldovenii și Muntenii, boieri, țărani ÎNFRĂȚIȚI
Bătrâni, femei și juni să strigăm în gura mare,
În UNIRE e puterea să fim dar UNIȚI, UNIȚI.*

Eugeniu Carada.



Eugeniu Carada.

„De mortuis nihil, nisi bene“.

Ori și cât de frumoasă, zicătoarea aceasta, n'a putut să fie născocită decât de vreunul dintre ceice, știindu-și multele neajunsuri sufletești cer iertare pentru alții, ca să fie iertați și ei când le va fi venit rândul, și aleargă la înmormântare bucurându-se în fundul inimii lor, că au scăpat fie de un concurent, fie de un judecător.

Dacă bine și numai bine vom vorbi despre toți cei ce, morți odată, nu mai pot să supere pe nimeni, cum să le facem dreptate celor ce și-au petrecut viața săvârșind numai fapte bune, îndrumând pe alții spre viețuire cumpănită și încordându-și toate puterile, ca să scadă suferințele semenilor săi!?

Dacă vrednici de laudă sunt toți cei ce au murit, cum să binecuvântăm memoria lui Eugeniu Carada!?

Atât de turburate sunt vremurile, prin care trecem, încât numai puțini dintre Români știu și încă mai puțini pot să și înțeleagă, cine a fost Eugeniu Carada și care a fost înrăurirea lui în viața noastră comună. Un om, despre care nu se vorbea nici prin discursuri rostite la întruniri publice, la banchete ori în parlament, nici prin articole publicate prin coloanele ziarelor, nici la ultimele știri. Un om, care se strecură nebăgat în seamă, plecă și din București, și din țară fără ca să meargă vestea c'a plecat, și se întorcea fără ca să-și trimită în cale știrea, că se întoarce, vine, se apropie, sosește. Un director de bancă fie chiar organizatorul băncii naționale a României, după toate semnele o mare „capacitate financiară“, care a făcut mult pentru independența economică a Românilor, un bun prieten a lui Ioan Brătianu, dar la urma urmelor, nu una din atât de multele mari celebrități europene ale României.

Abi în ajunul morții lui s'a pătruns întregul popor român de simțământul, că cel mai apropiat prieten al lui Ioan Brătianu, a fost una din cele mai curate podoabe ale neamului românesc.

E chestiune de pietate să nu facem încercarea de a arăta într'un articol de ziar, cine

a fost Eugeniu Carada. Azi, când cei mai de frunte dintre contemporanii noștri stau adunați ca să-l ducă la groapă, n'avem să vedem în fața noastră de cât curăția vieții lui, căci mai ales prin aceasta s'a ridicat deasupra tuturor.

El a fost mare nu numai ca financiar, ci în toate privințele. Nu e în statul român nici o pozițiune pe care n'ar fi voit, nici o sarcină pe care n'ar fi purtat-o cu aceeași vrednicie ca pe cea de regulator al vieții economice. N'a fost în viața noastră națională problemă pe care n'a aprofundat-o și n'ar fi fost în stare s'o rezolve potrivit cu interesele țării. El s'a retras însă la Banca Națională, pentru că eră judecător aspru, nu-l iertă firea să se însoțească cu ori și cine și nu suferia în preajma sa decât oameni cu mâni curate și cu față curată.

În vremuri ca cele de azi, oamenii ca dânsul nu pot să iee parte la viața politică, ci sunt osândiți să stee îngăduitori și îndurerați într'un colț.

De aceea Eugeniu Carada le-a fost cu firea lui de censor multora supărător și de puțini numai a fost iubit.

Între puținii aceștia sunt și luptătorii Românilor din regatul ungar.

Au fost în trecut și sunt și azi între fruntașii României mulți, cari au avut ori au toată bunăvoința cu frații lor din regatul ungar, și mai ales mulțămită acestei bunevoine frățești politica partidului național a fost totdeauna bine cumpănită.

„Noi nici sfaturi, nici îndrumări nu putem să vă dăm, — i-a zis Ion Brătianu după conferința dela 1867 unuia dintre luptătorii din Ardeal, — faceți cum vă povățuește mintea voastră și vă silesc nevoile voastre, dar nu faceți nimic fără știrea noastră, căci ar fi și primejdios și rușinos lucru să fim surprinși de faptele voastre.“

Noi trebuie să știm și mai bine, și mai curând decât cei din Budapesta și Viena, care vă sunt gândurile. În schimb vă vom spune și noi tot ceea ce putem afla privitor la voi, ca să vă faceți totdeauna combina-

țiunile cu factori reali. Alt ajutor nu putem să vă dăm și nici n'aveți să cereți dela noi“.

Sunt în România mulți oameni politici, cari le dau fraților lor din regatul ungar acest ajutor, pentruca să nu se avânte în acțiuni politice compromițătoare, cum s'au avântat Sârbii, Croații și Maghiarii, cari multe n'ar fi făcut, dacă ar fi fost bine informați asupra celor ce se petrec în lumea cea mare.

Sunt însă din ce în ce mai puțini cei ce-și dau silință să cunoască nevoile Românilor din regatul ungar, mai puțini ceice le înțeleg și de tot puțini ceice iau parte cu toată inima la durerile izvorite din ele.

Eugeniu Carada rămăsese în cele din urmă

cel dintâiu dintre acești puțini. Când nimeni nu mai ascultă, el eră atent, când toate inimile erau reci, a lui bătea cu căldură, când toate ușile erau închise, la el puteai să intri și nedumerit nu te lasă să ieși.

Mult au pierdut Românii toți prin trecerea la cele veșnice a lui Eugeniu Carada, dar nici unii dintre dâșii n'au pierdut un razim atât de sigur, ca cei din Ardeal, cari îi erau cu deosebire apropiați de suflet.

Și de aceea zicem azi, când el nu mai e între cei vii: să spună despre el cine știe și îndrăznește ceva rău. Nu! — despre el numai bune și frumoase știm ceice suntem în viață.

(„Lupta“)

Ioan Slavici.



Moartea lui Eugeniu Carada.

— Două cuvântări funebrele. —

Și-a găsit și Carada vremea de odihnă.

Numai moartea l-a putut da repaosului.

Moare ca toți oamenii acel, care a trăit ca foarte puțini; a trăit Carada o viață de muncă, cum puțini au muncit; o viață de luptă cum puțini au luptat; o viață de sacrificii cum nu știu să fie altul ca să fi făcut, și toate, viață, muncă, luptă și sacrificii, toate au fost închinat binelui public.

Dela tânărul care-și jucă viața purtând corespondența scrisă și mai des verbală între Mazzini și comitetele revoluționare italiene; dela imberbul care, în loc de a-și cânta iubita, slăviă patria în acele canțonete asupra Unirei și în acele versuri patriotice, pe cari și acum — după mai bine de 50 de ani — le cetim cu o vie emoțiune, dela ziaristul care se inspiră din deviza: „Voește și vei putea“ și lucră cu credință de apostol și cu neobosire de patriot la redeșteptarea simțimintelor naționale; de acolo până la bătrânul de 73 de ani, care până acum 4 luni lucră în Banca Națională, Carada apare unul și același, pururea el, pururea drept, ferm, nestrămutat, nenumărând dificultățile din calea binelui, ci luptând, și vrând și putând să le biruească.

Când privești în întregimea ei această viață strict unitară, în răstimp atât de îndelungat

și știi prin ce și câte vijelii a trecut Carada pentru această iubită țară, nu se poate să nu-ți vină în minte imaginea ce dă poetul roman despre un asemenea om:

Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae. (Dacă lumea s'ar dărâma peste el, ruinele îl vor zdrobi, dar nu-l vor spăimânta).

Astfel fost-a omul care dispăre: un supraom; și cu el dispăre o voință neînfrântă, un caracter neînduplecat, ultimul idealist al veacului al 19-lea, idealist activ, care și-a văzut făptuite multe — nu toate — din visurile tinereții lui.

Dar — caracteristica excepțională a lui Carada — el pune în faptele sale o nobilă discrețiune, o modestie, fără de seamă așa încât biograful său nu găsește urma întregirii acestei vieți prin șirul faptelor ei.

Preocupat de marea idee a dezvoltării energiei neamului, a întăririi lui, el și-a urmărit-o pe toate terenurile.

Cunoscuse lumea română în tinerețe și a luptat ca s'o schimbe.

Istoria acelor lupte însă este și va fi pururea o lecțiune spornică pentru națiune. De aceea Carada, își fixase, ca unul din scopurile vieții lui, de-a pune, prin monumente, sub



Eugeniu Carada: Pe catafalc.

ochii Românilor, minunea renașterii și fundării României moderne.

Din această idee au răsărit câteva monumente: al pompierilor dela 1848, al lui C. A. Rosetti, al lui I. C. Brătianu și, în sfârșit, monumentul Goleștilor pe care voiă să-l inaugureze, în toamna trecută, înainte de a plecă în străinătate spre a-și căuta sănătatea. Această din urmă mulțumire sufletească i-a lipsit.

Au fost momente — cunosc însu-mi câteva — când Carada a făcut singur fără ezitare ceea ce era dator să facă și a neamului întreg, a făptuit tăcând și modest, ca și cum n'ar fi simbolizat atunci sufletul neamului întreg.

Tac — pentru că trebuie să tac acum — dar va veni vremea să unim cele nevăzute la ce să scrie spre a da perfecta imagine a marelui viețuitor al lui Carada.

Tărâmul pe care Carada a tras brazdele cele mai rodnice și a semănat semănătura eminent spornică a fost tărâmul economic.

El lucră să întemeieze solid gospodăria economică românească, pentru a asigura țării o mare și puternică rezervă de tărie, o garanție a viitorului.

Acestui scop a consacrat Carada ultima jumătate a vieții lui și a consacrat-o exclusiv, ocupându-se numai de Bancă și de cestiunile de economie națională.

Astfel, sub farmecul și puterea inspirației lui Carada, au luat naștere cele mai multe instituțiuni economice ce posedăm; de sfatul lui competent s'au folosit toți în vremi grele și când viața unora le era amenințată, Carada le-a întins mâna și le-a dat ajutorul Băncii Naționale.

Banca Națională nu e decât o verigă, cea mai însemnată, din lanțul fapturilor lui Carada și căreia el i-a închinat viața și munca în curs de 27 de ani.

Când s'a creat, domină încă ideea nenorocită pe care o aveau și unii Români, că Românii nu-s destoinici să înființeze și să conducă mari instituțiuni financiare. Trebuia dărâmată această idee funestă și dărâmată prin fapte.

La această grea și colosală muncă, puțini puteau fi chemați, căci puțini aveau credința care duce la succes. Carada fû printre acei puțini și între cei dintâi.

Carada aduse sfatul său luminat și competența-i recunoscută în lucrările pregătitoare și Banca Națională începî să funcționeze în 1881, iar Carada deveni director, prin votul acționarilor, la 20 Februarie 1883.

Douăzeci și șapte de ani de viață și de muncă — cum știă el să muncească — aduse Carada acestei instituțiuni, și totul dela mărețul palat al Băncii până la atmosfera spe-

cială de strictă ordine și de devotat respect al regulamentelor, totul se datorește muncii lui Carada și colegilor săi de atunci, dintre care pe unul, Anton Carp, îl avem încă în fruntea Băncii, ca viceguvernator.

Banca Națională — mulțămită unei așa munci și unui asemenea om — deveni ce este: un institut financiar de prima ordine, care a creat, învigorat și dat impulsune muncii de producere românești.

Ea și-a făcut probele: a trecut prin zile bune și zile foarte grele, au fost sgușduiri cari sdruncinau piața și uneori — din fericire rareori — nu numai piața ci și Statul.

Banca s'a găsit la postul ei, cu mintea și inima ce o conducea; cu puterea ce-și crease ea a făcut ca sdruncinările să treacă, unele abia simțite, altele cu urme nu nereparabile.

Carada a fost totdeauna în frunte, cu sfatul și vederile lui, vederi de o admirabilă limpezime, de o prevedere extraordinară, de un cumpăt și în acelaș timp de un curaj rar.

Dar, de azi înainte, Carada ne va lipsi; ne va lipsi un cârmaciu ager, cu inima și luminile lui; ne va lipsi acea imensă și meritată autoritate morală pe care el o exercită.

Banca însă, trebuie să meargă înainte; căci ea îndeplinește o mare misiune națională. Ea va merge căci au îngrijit creatorii să fie solidă, să rămână și în urma lor ca monument al gloriei și amintirii lor.

Ne dăm seama de sarcina enormă ce ne apasă și în numele întreg consiliului Băncii, în momentul dureroasei despărțiri de maestrul nostru venerat și coleg foarte iubit, pe lângă expresiunea celei mai crude dureri ce ne sfășie inima, dăm lui Carada asigurarea că vom urma sfaturile sale cu credința și devotamentul ce ne-a cunoscut; că vom transmite, din generație în generație, nu numai scumpa lui amintire ci și marile exemple ce ne-a dat, vederile ce ne-a inspirat, căile



Înmormântarea lui Carada: Discursul d-lui primministru I. C. Brătianu.

pe cari ne-a călăuzit în privirea instituțiunii căreia i-a jertfit 27 de ani.

Fie eternă memoria ca și faptele lui Eugeniu Carada.

I. G. Bibicescu.

*

Un patriotism cald și neslăbit de nici o grijă, de ambițiune personală, o inteligență limpede, puteri de muncă neobosite, o voință neclintită în hotărârile sale au fost însușirile esențiale ale lui Eugeniu Carada.

Ele au făcut dintr'ânsul încă din anii tinereței un luptător puternic pentru întemeierea politică a Statului nostru. Ele după războiul Independenței au dat acțiunii sale o înrăurire atât de însemnată și de binefăcătoare în organizarea muncii naționale.

Partidul național-liberal pierde în Eugeniu Carada pe unul din cei mai de seamă, mai vechi și mai neclintiți fruntași ai lui.

Cu convingeri adânci, clădite pe principii nemișcătoare, el fû om de partid în înțelesul adevărat și înalt al cuvântului, care cere ca organismele devotate intereselor Statului să îi asigure desvoltarea prin acțiunea lor conștientă și disciplinată.

În tot cursul vieței sale Carada a dat operei întreprinsă de partidul său toată inteligența și toată energia sa.

Astăzi, el îi lasă în urmă recunoștința dobândită prin roadele muncii sale, respectul însuflețit prin caracterul său, amintirea mare

a epocii în care a lucrat, tradițiunea izvorită din unitatea politică a vieții sale.

De aceea în mijlocul durerii obștești, în fața golului mare pe care Carada îl lasă în fruntea muncii naționale, partidul național-

liberal cu lacrimile sale îi aduce prinosul trainiciei și nețărmuritei sale recunoștințe.

În amintirea sa vom găsi pildă și îmbărbătare.

Ion I. C. Brătianu.



Prietinie.

— Ion C. Brătianu și Eugeniu Carada. —

Poeții noștri n'au cântat acest sentiment. E și greu să tălmăcești în versuri tot ce te leagă de un prietin bun. Și apoi trăim într'un secol în care cu greu vom putea afirma că între doi oameni există o prietinie sinceră, desinteresată, bazată nu pe interese ci pe potriveala ce există între sufletele lor, între felul lor de a fi și de a gândi.

Ei da, s'a dus vremea lui Oreste și Pilade. Fiecare vede astăzi în deaproapele său un rival, un concurent la cutare slujbă. De multe ori un serios candidat la coroana de lauri, pe care o visează și el. Sau un pretendent la mână — ei. O, această *ea*, câte legături de prietinie nu sfărâmă, în câte inimi nu aruncă sămânța învrăjbirii.

Și cu toate acestea numai acela care a suferit, știe cât prețuește un prietin. Pe el nu-l prea mărești în versuri, dacă ești poet, în fața lui nu te închini. Și cu toate acestea el are totdeauna cuvântul bun de încurajare, se expune pentru tine, se bucură de bucuriile tale și este părtaș al durerilor tale. Triumful tău este și al lui. Așa îmi închipui eu prietinia. Și am avut odată un astfel de prietin. Nu știu cine a fost de vină, eu sau el. Căci acuma mi-e străin.

La prietinie mă gândeam când am văzut mai zilele trecute mărturisirea mută a prie-

tiniei dintre doi bărbați mari ai țării noastre, cari azi nu mai sunt: Ion Brătianu și Eugen Carada. E o poveste nespuse de duioasă. Poate aceasta e cea mai frumoasă pildă, pe care moștenitorii lui Eugen Carada ar trebui s'o moștenească dela dânsul: Să știe ce însemnează a fi prietin.

Între hârțiile rămase în urma lui Eugeniu Carada s'a găsit și un portmoneu, pe care fostul director general al Băncii Naționale îl primise drept amintire dela Ion Brătianu când acesta eră pe patul de moarte, la Florica.

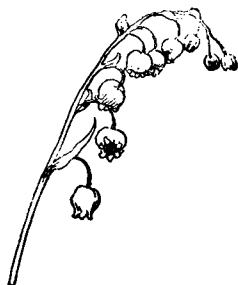
Și în portmoneu câteva petale uscate de trandafir, pe cari marele bărbat de stat le purtase cu sfințenie, amintire a visului frumos din tinereță. O comoară scumpă a sufletului, care a știut să dea Cezarului ce e al Cezarului și lui Dumnezeu ce e al lui Dumnezeu. Câte iluzii nu sunt legate de o floare!

Și pe patul de moarte, toate mărturiile acelora, cel care se ducea le încredința prietinelui său. Eră sigur că el le va păstra. Și le-a păstrat cu sfințenie.

E o simplă pildă pentru tinerime. Și ar trebui amintită din când în când. Căci e prea duioasă povestea pe care ne-o spun petalele uscate de trandafir.

Toate poveștile spuse de trandafiri sunt duioase.

I. U. Soricu.



Carada și Lueger.

Doi oameni, cari au luat cu toată inima parte la durerile noastre, în multe privințe asemănați și cu toate acestea foarte deosebiți.

Amândoi și-au petrecut viața trăind mai mult pentru alții decât pentru sine înșiși, amândoi au renunțat la mulțumirile vieții casnice, amândoi au murit bătrâni și și-au dat sufletul în brațele surorilor lor, bătrâne acum și ele, amândoi au fost binecuvântați în timpul vieții lor și-au lăsat adâncă jale în urma lor, amândoi au tras brazdă adâncă pe unde au trecut.

Pe când însă unul a stârnit o adevărată furtună în calea sa, a ridicat massele și le-a îmbărbătat, a băgat spaimă în multe suflete, a obținut succese mari și a fost nu numai iubit de unii, ci și urit de alții; celalalt și-a săvârșit lucrarea în liniștită retragere, fără de sgomot, oarecum prin ascuns și par'că temându-se, ca nu cumva să se facă urgisit și prin faptele sale bune.

De unde această deosebire!?

Eugeniu Carada n'avea și el avântul lui Carol Lueger, nici curajul, nici spiritul de jertfă al lui!?

Eră destul să-l vezi călcând țepăn și sigur în mersul lui și să te uiți în ochii lui de o agerime rară în felul ei, ca să simți, că te afli în fața omului, care se avântă, dă cu hotărîre înainte și nu se teme de nimeni și de nimic.

Așa a și fost el în tinerețele lui: om gata de a-și pune pentru convingerile sale și viața în joc.

Lueger și-a petrecut însă viața în mijlocul unei lumi, în care virtutea și adevărul duc la biruință, a fost încunjurat de oameni, cari se încălzesc și se avântă și ei, iar Eugen Carada în curând a fost cuprins de simțământul, că în zadar se sbate, căci cei de dimprejurul lui rămân nesimțitori și reci, și caută în viața politică numai foloasele, pe cari pot să le tragă pentru sine.

S'a retras dar și și-a urmat lucrarea în înțelegere numai cu puținii, cari se potriveau cu dânsul și n'au simțire, și n'au curățenia gândului. Nici n'a fost cât a trăit el nicăiri în mijlocul poporului român atmosferă atât de curată ca împrejurul lui.

Ioan Slavici.



Două scrisori ale lui Carada

din 8 și 14 Iunie 1864 către Anastase Panu în chestiunea răsturnării lui Cuza Vodă.

I.

Guernesey, 8 Iunie 1864, Victoria Road 102.

Domnule Panu,

Scrisoarea d-tale, deși nu-mi dă nici o știre bună, mi-a făcut mult bine. M'a liniștit puțin. Eu am ajuns aici abia Miercuri. Am stat o noapte și o zi la Hâvre, din cauza batelului. De acolo ți-am trimis traducerea articolelor Brătianului. Apoi ajuns la Southampton a trebuit iarăși să aștept o jumătate de zi până să pot căpăta informațiunile de care aveam nevoie pentru plecarea mea la Guernesey. M'am preumblat prin oraș care este măricel și nu urit. Batelul d'acolo neplecând pentru Guernesey decât a doua zi seara, m'am pus în drumul de fer ș'am mers la Weymouth, de unde am plecat Miercuri dimineața la 6 ore; astfel am câștigat 20 de ore. Weymouth, este un oraș mic, dar spre mare are un aspect foarte frumos. Eram cât pe ce să mor de foame; căci nu găsim pe nimeni,

căruia să-i pot cere de mâncare într'o limbă omenească. Abia am putut afla un om în tot orașul. Iubesc foarte mult marea; de aceea se poate ca judecata mea supra orașelor de țărmuri este prevenită; dar îmi plac foarte mult. Ași voi să locuiesc într'un asemenea oraș. La Guernesey sosirea mea a fost o surprindere și o plăcere; sunt mulțumit aici, mă simt ca în familia d-nei Rosetti; sunt foarte mult sărbătorit, iubit. Cu toate astea eram neliniștit; îmi lipsiau nuvele din țară; broșura lui Scully pe care o așteptam la două Iunie nu venia. Ce s'a întâmplat? Îmi ziceam. Tot felul de închipuiri îmi treceau prin minte. În fine a venit eri, împreună cu scrisoarea d-tale și „Românul”. Îți imaginezi cât am fost de mulțumit.

Cred c'ai făcut prea bine de n'ai mers la Constantinopol. În adevăr n'ai fi avut ce face acolo. Lucrările oculte lângă străini nu se cuvin amicilor libertății. Nu mă mir că Dum. Ghica ți le cere. Deprinși a cerși toate la străini, incapabili de a da mâna la un avânt

propriu național, ei caută scăparea acolo unde cred c'o pot găsi. Au pierdut situațiunea prin mișelia lor, și prin mișelie speră a scăpa. Democrații cei adevărați nu pot da mâna la asemeni uneltiri. Lumina și libertatea caută să fie armele lor, și acestea nu se pot întrebuința decât în presă sau prin revoluțiune. Să se facă dar ce e cu putință, adică să urmezi calea pe care a-i apucat, în aceasta chestiune, este singurul mijloc demn și onorabil; țara va judecă, cum zici d-ta prea bine, de-i convine sau nu situațiunea ce i-a făcut Cuza, și va hotări. Misiunea democrației este a lumina faptele, pentruca să poată fi văzute sub adevărata lor față. „România” este suspens, anunță le Nord; m'așteptam firește la aceasta; în curând va fi supus. Ridică-se-va o voce contra acestei loviri? N'o mai cred. Cuza a plecat la Constantinopole. N'ar fi fost o ocaziune favorabilă de acțiune? Cine știe? O scânteie aprinde adesea un incendiu; dar trebuie a arunca acea scânteie mântuitoare. Cine o va arunca? De este să pleci foarte curând la Londra, înștiințează-mă îndată, ca să viu d'adreptul acolo.

La revedere

amic

Eugeniu Carada.

De vezi pe les Hallegrains, spune-le salutări din parte-mi,

rue St. Bénair à la Revue des deux Mondes.

II.

14 Iunie 1864. Guernesey, Victoria Boad 102.

Domnule Panu,

Primii scrisoarea d-tale în acest moment. Îți răspund îndată, sperând ca această epistolă te va găsi încă la Paris. Diplomația se ocupă prea puțin de dreptul public, de garanțiile acordate cutărei sau cutărei naționalități; ceea ce voește ea, este a scăpa de orice complicări. Și credința mea este că, în cazul de față, ea va da aprobarea sa părții ce are succesul zilei; dacă mâne cealaltă parte ar răsturna opera făcută astăzi, diplomația ar aprobă-o la rândul ei. Rolul diplomației, în condițiunile de astăzi, în care se află na-

țiunile, este de a fi un simplu registratore, de a trece în cartea sa faptele deplinite. Boierii au sperat altceva; după mine, s'au înșelat. Intervenirea Stambulului este negreșit cea mai mare lovire dată autonomiei noastre, și Cuza justificând faptele sale înaintea Pașahului, face mai mult decât un act de vazalagiu, face o crimă de lèse-naționalitate. El înjosește, umilește națiunea, feștește voința expresă (fie chiar printr'un mod fraudulos) de cei 700,000 de votanți, supuind-o sancționării Turcului. Dar celce face o mișelie, va face multe altele. Cine lovește libertatea țării sale, va lovi onoarea ei, fără rușine. Că Francia aprobă, nu mă mir; cum ar putea desaproba? Celce a făcut pe 2 Decemvrie, cum poate condamna pe 2 Maiu? Ar fi a se condamna pe sineși.

Înfluența ce ar putea căpăta Rusia în țară prin atitudinea sa, nu mă sperie de loc. Țara a avut prea mult a suferi dela Ruși, spre a se mai putea încrede lor. Este abil însă a pune temerea acestei influențe în spiritul Francezilor; căci ei n'o pot primi; interesul lor nu le permite a o primi. Sunt convins, o repet, că nu se va face decât un act de înregistrare al faptului implinit; cu toate acestea misiunea democrației este a protestă contra oricărei interveniri, ce ar vătăma autonomia națională; și în cazul de față, a protestă este cu atât mai demn și mai onorabil, că neintervenirea este în favoarea aceluia chiar care lovește libertatea și democrația. Aceasta din urmă însă nu poate transige cu principile; iată pentru ce acțiunea d-tale lângă oameni ce pot lua cuvântul spre apărarea dreptului, nu poate decât fi aprobată de orice democrat sincer, și care pune principiile mai presus de interesele zilei. O constituantă, care ar avea să hotărască chestiunile pendinți, ar fi negreșit cel mai bun mijloc; dar cine o va convocă? Pe ce baze? Încă o vei plecă la Londra, scrie-mi și dă-mi adresa hotelului unde vei trage; voi veni a te găsi, dacă crezi că-ți pot fi de vreun ajutor. Voi vedea pe Victor Hugo și-i voi vorbi despre chestiunea noastră.

La revedere

amic

Eugeniu Carada.

Dări de seamă.

Poetae minores.

I.

Oreste, *În umbra iubirii*. București, 1909. Prețul: 2 Lei.

Oreste Georgescu bate la ușe. Sunt semne că Literatura îi va deschide. Când însă — ?

Până acum tânărul poet se înfățișează cu elemente promițătoare.

Cele mai simple sunt aruncate la sfârșitul volumului: sunt vreo douăzeci de strofe de câte 4 versuri, fiecare o poezie, fiecare o impresie. Poeziile acestea ni-l arată simțitor, prinzând clar impresii rapide, prețuindu-le,

modest. Parcă zice: Atâta pot acum, atâta dau. Un exemplu:

Eu știu un nume dulce și nu-l spun nimănui,

Îl țin ascuns în suflet cu toată vraja lui.

Îmi vine-ades pe buze și 's gata să-l șoptesc —

Dar prea l-așteaptă lumea și 'n veci n'am să-l rostesc!

Câteva idei revin des, ca de pildă visul subț tei (p. 84, 88, 91). Statornicia lor mă face să bănuiesc o realitate, care a lăsat o impresie mai adâncă, ceea ce ar fi o notă bună, pentrucă ar dovedi că poetul nu ne lasă ademenit de vânturi nreale, atât de obișnuite

la tineri, că el vrea să-și hrănească versul cu vieța sa, câtă este.

La mijlocul volumului sunt sonetele. Ce târziu le-au scris alți poeți, ce de vreme Oreste! Sonetul este (sau ar trebui să fie) totdeauna o clipă de elegantă concentrare, ce *nu* este, de pildă, iubirea-i glas sau Marea sau Poporul. Câteva sunt însă drăguțe, și evident întemeiate pe simțiri sincere (p. 62, În vis, Extaz etc.).

Volumul ne întâmpinase însă și cu poezii mai întinse. Tocmai acestea sunt cele mai pline de fantazie, fără ca aceasta să le facă mai simpatice. O singură oară zâmbește, glumește poetul în Să iertați; altfel multă lună, mult vis, opriri și priveriști ca de statui, dor de izolare și totuș oarecare răceală de instinct: „palidă melancolie“. Vezi caracteristica Toamnă în suflet.

Romanța noastră și Dorința arată și regiunile de gândire din cari se revarsă tristețea: Vieța-i tristă, și inima tânără, doritoare de bine chiar până dincolo de mormânt, capătă răni ce dor.

Tatăl lui Oreste a fost un Aromân de cătră Dunăre, dela șes. A murit de vreme lăsând în lipsă o mamă și câțiva copii. Pe tatăl l-am cunoscut întâmplător, ca profesor la gimnaziul „Cantemir-Vodă“, unde Oreste eră elev. Fiul a moștenit sfiala, delicatețea și inima bună a tatălui său.

Ce i-a lipsit acestuia, îi doresc fiului: noroc și sănătate!

II.

Herz, *Noaptea Învierii*, dramă în 3 acte. București, 1909. Prețul 1 Leu 50 bani.

Drama aceasta s'a jucat în 5 Octomvrie 1909. Apoi s'a închinat și s'a dus ca un oaspe jignit. A nimerit însă la „Convorbiri literare“ și a cuprins trei numere. Acum este un mic volum de 90 de pagini. Cum se vede, numai publicul a fost sever. Ba nu, publicul și criticul E. Lovinescu care a reclamat paternitatea ideii. Sgomot...

Directorul teatrului național este — fără îndoială — un bărbat șiret. El nu refuză piesa „națională“, ci o lasă pradă publicului. El poate zice că protejează arta națională, dar la primul semn al... publicului se grăbește să scoboare de pe afiș piesa fără răsunset.

Directorul „Convorbirilor literare“ este mai sincer. El tipărește și, întrucât și locul face pe om, se înfățișează — curajos — posterității în societatea... valorosului autor dramatic, căci... la „Convorbiri literare“ se tipăresc numai lucruri de valoare...¹⁾

Iar d-l E. Lovinescu? Nu-i șiret deloc. A glumit, nărav vechiu și fericit.

Grație acestui „concurs de împrejurări“ *Noaptea Învierii* a fost cotată. *Habent sua fata libelli*.

De ce nu va „rămâne“ drama aceasta?

Din două motive.

Întâiul motiv: *Noaptea Învierii* este scrisă fără pă sare de formă. Oamenii ei sunt Români culți și vorbesc ca analfabeții. Nu odată, nu de două ori, ci de multe ori.

¹⁾ La „Convorbiri literare“ a devenit o valoare vrednică de „omagii“ chiar și arheologul T. Antonescu.

Exemple (copiate exact):

1. Eu când sunt cu tine, atunci îi simt și mai mult apropierea.

2. Nu plec, pentru că dacă aş plecă simt că n'o să mai am puterea să mai viu să te văd.

3. D-ta ereai, domnule Graur!

4. Nu e vorba. Mircea n'ar fi rău să se însoare!

5. Mă! eră una azi în dreptul palatului, că dacă o vedeai tu, rămâneai cu gura căscată.

6. Omoară-mă și să isprăvim. — Nu pot! Pe tine nu pot!

Neglijența aceasta se vede și 'n amănunte pe care nici un gramatic nu le-ar putea apăra sau care înfrâng reguli de ortografie recunoscute de toată lumea.

Al doilea motiv: Problem a fost grea pentru umerii autorului încă foarte tânăr. Ce a 'ncercat d-sa este cu puțință numai psihologului bine dotat: Cum o femeie iubește până la nebunia de-a ucide, printr'o enormă impresiune — de decepție — anume ticluită, pe bărbatul bolnav de inimă și cum iubirea pierie și 'n locul ei se așează ura pentru amantul cu care împreună a ticluit lovitura — este o problemă grea.

Pentru psihologul care cunoaște logica sentimentelor, care știe că sentimente cu totul contrarii se asociază în acelaș suflet sau, mai exact, în acelaș organism, când energic, când obosit, problema este și interesantă. Dar aici ea se 'ngroapă în conversații, în scene ne-interesante. Autorul a ales, instinctiv, bine; dar nu a putut sculpta suflute... Lipsa, adică micimea acestora a pierdut piesa.

*

G. Bogdan-Duică.

G. Harry, *Maurice Maeterlinck*. Bruxelles, Carrington, 1909.

Atrag atenția asupra unei cărți menite să propage justa înțelegere a puternicului poet belgian. Ea a fost scrisă de un prieten intim al lui Maeterlinck și are, prin urmare, o notă de siguranță cum alte scrieri nu au. Printre alte scrieri înțeleg și pe a d-nei Bacaloglu, o broșură din care am putut ceti câteva pagini.

G. Harry protestează contra reducerii lui Maeterlinck la cine știe câți părinți intelectuali de-a căror filozofie s'ar fi inspirat. Poetul este un cetitor strașnic, dar el nu se supune unui geniu, unei direcții, el se scaldă într'un mediu intelectual alcătuit cu 'ncetul, dealungul veacurilor.

Maeterlinck nu are o filozofie definitivă. Acum se mișcă spre un optimism a cărui cantitate nu se poate fixa ori prevedea. Se poate că el va muri fără să găsească o concepție finală, neschimbată.

Maeterlinck se schimbă grație metodelor sale. El observă mereu, pozitiv și spune ce simte, ce crede că simte în dosul lucrului observat, ființei observate. El trece 'n „necunoscut“ a cărui sferă vrea s'o micșoreze. Dar trece observând ca un naturalist, ca un erudit cu metode sigure. Descoperirile lui sunt orizonturi de meditații asupra subconștientului.

Magia lui este stilul lui. Subiectele cele mai grele și mai seci au, la el, farmec. El e sobru și convingător, observător și poet. Fără să fie muzical, are condeiu melodios de minune. Această parte din el poate fi educativă mai ales la noi.

Maeterlinck este descris și ca om: tăcut, sfios, exact, familiar, fugind de sgomot și ovații, soț fericit.

G. Harry a scris un studiu de călăuzire excelentă.

G. B.-D.

*

I. Bogdan, *Letopisețul lui Azarie*. București 1909, în 4^o, 158 pag.

Această lucrare a cunoscutului slavist este o contribuție de samă la studiul cronicilor moldovenești, redactate în limba slavonă. După o amănunțită și temeinică analiză a codicelui descoperit în biblioteca imperială din St. Petersburg, se insistă asupra însemnătății călugărului Azarie, care a continuat letopisețul episcopului Macarie până către anul 1575 și a servit mai târziu ca izvor pentru cronica românească a lui Ureche. În deosebi interesează caracterizările, ce dă Azarie asupra domniilor lui Alexandru Lăpușneanu, Despot Vodă, Ștefan Tomșa și Ioan cel Cumplit. Dar și pentru aceste domnii el scrie mai mult din auzite, deci fără precizie cronologică; faptele povestite în letopisețul său le privește numai sub prisma interesului religios; toată tăria scrisului și judecății lui stă în atributele, îngrămădite fără rost și în figurile retorice împrumutate servil din traducerea bulgărească a hronografului bizantin Manasses. Azarie reprezintă sfârșitul școalei slavonești în principate, când cunoștința limbii slavone începe a scădea. Însuș Azarie cunoaște defectuos limba mediobulgară. D-l Bogdan promite a da în curând „un corpus complet al istoriografiei moldovenești în limba slavă” (pag. 51).

După analiza cuprinsului și a raportului cu alte cronici, urmează textul slavonesc al letopisețului, însoțit și de o foarte îngrijită traducere românească.

*

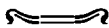
I. L.

N. Firu: *Date și documente cu privire la istoricul bisericii gr.-or. române din Oradea-mare*. Arad, 1909. 76 pag. în 8^o.

Părintele vicar Vasile Mangra a îndemnat prin circulare preoții de sub iurisdicțiunea P. C. Sale, să scrie fieștecare cronica bisericii, la altarul căreia servește. Din acest indemn frumos și folositor a izvorit, ca cea

dintâiu, această lucrare alcătuită nu de un preot, ci de un învățător! D-l Firu înșiră în ordine cronologică toate peripețiile, prin cari au trecut Români ortodoksi din Oradea-mare, până și-au văzut înălțat, în forma de azi, acest impunător altar de închinare. Numai grația specială a împăratului Iosif al II-lea, care a făcut atâta bine pentru Români, le-a dat voie la 1784 să se apuce de clădirea bisericii, a cărei piatră fundamentală o pune în toamna acestui an (9 Noemvrie) episcopul Aradului Petru Petrovici. A urmat apoi multă vrajbă și împotrivire din partea fraților gr.-cat. ca să-i împiedece a face turn și clopote și orologiu și să nu aibă biserica ortodoxă ușe către stradă. Pe lângă toate greutățile, la 1790 biserica e isprăvită, cum scrie preotul de atunci Ioan Clintoc: „cu multă trudă și strămtorare, dară și cu bucurie și dor a norodului, cum nu se poate scrie”. — De focul cel mare, care a pustii Oradea la 1836, biserica aceasta a scăpat nevătămată, ceea ce în popor se talmăcește astfel: când lângă biserică focul eră mai puternic, dcasupra turnului în jurul crucii sburau 3 porumbi albi, despre cari poporul și azi crede, că au fost 3 ingeri. În broșură se mai dau, pe lângă numele preoților, cari au slujit la altarul acestei sf. biserici, interesante însemnări de pe cărțile bisericești aflătoare aci. Așa de exemplu pe un Mineiu e următoarea notiță de un interes mai general: „În anul 1849 August 15 au slujit în sf. biserică a Orăzii-mari sf. liturghie Regemenspaterul Muscalilor cu doi pateri și un diacon împreună cu noi preoții Orăzii-mari, fiind de față și povățuitorul oștirilor muscălești Paschievici, fiind de față și feciorul Țarului Constantin. Paul Fășie, preot”. — La sfârșitul broșurii sunt publicate și câteva documente în limba latină, germană și română. Păcat, că în cele latine și germane sunt prea multe erori de tipar și de transcriere. De exemplu pag. 52: Enysfangung în loc de Empfangung ș. a.; pag. 55: Exundatiomni în loc de Exundationum, similis în loc de similius etc., iar în documentul XIII dela pag. 72 aproape nu există șir fără erori mai mici sau mai mari, de gramatică latinească.

I. L.



Cronică.

Notițe cu creionul: Bursierii. Sunt vr'o opt ani de atunci!

În cafeneaua „Elite” câțiva universitari își fumau țigăretele, urmărind cu privirea bilele de biliard, bătând tactul muzicei, pe măsura de marmoră.

Doi din ei, mai neîndemânateci, nu se simțiau bine în luxul ce-i împrejmuiă și regretau că n'au rămas la „Scholtz”, ori la „Mitsek”, unde nu-i întâmpină atâta splendoare și erau obișnuiți cu localul, jurnalele și cu chelnerii. Al treilea, care îi poftise aci, eră din altă pânură. Spilcuit, vesel și elegant, îi îndemnă să guste din berea foarte rece.

— Gustați, prieteni, fac cinste astăzi. Mi-a sosit rata de stipendiu.

Apoi, după o pauză:

— Și stipendiul e bun de ceva. Ai bani de buzunar: pentru bere și țigărete.

Pe atunci nu înțelegeam lăudăroșia asta și cuvintele mă jicneau, ca o insultă. Cum putea spune domnișorul ăsta o vorbă așa de proastă? Stipendiu e numai pentru bani de buzunar? Și noi cari ne cățaram prin catul al patrulea, și ne dam bine seama decâteori luam tramvaiul, că oare n'ar fi lucru mai cuminte să mergem

de jos; noi, cari nu luam decât odată la săptămână cina la birt, noi epigonii?...

Ce revoltat și umilit mă simțiam în fața acestui Croesus, când mă gândiam, că rata viitoare de stipendiu mi-o va inghiți „didactrul” și eu trebuie să-mi iau tâlpășița la vatra părintească, unde voi „blițali” vr'o lună două, până să mi se adune două rate de stipendiu, să am de drum și de cheltuială mai în tihnă!

Cu toate aceste Croesus al meu nu spuneă decât adevărul. În zâmbetul lui încrezut eră ceva din licărirea biruitorilor prin protecție. Câte stipendii cu cari s'ar fi putut ajutată generația de băieți săraci și muncitori, nu s'au vărsat degeaba în portmoneul băieților cu parale și protecție!

Eră un prisos, la care nu erau avizați, deaceia îi aruncau tot așa de ușor, cum l-au și primit.

Mă gândeam la cei mulți și săraci, cari au cerut degeaba o bursă cât de minimală; la vieța lor trudită, împărțită între munca de copist ori meditator și aceea a studiului; la odăița scundă dela „Petru Maior”, unde se înghesuiau câte doi-trei universitari, la masa din sala de lectură, care adăposteă peste noapte, la caz de nevoie, și câte un tânăr silitor, căruia protecția celor fericiți i-a șterpelit bursa dinaintea nasului.

Mă gândiam la maxima de amărăciune a scripturii, că tot cel ce are, i se va adauge lui...

Dar mă opresc, că pream se pare copilăroasă revolta. E, în urma urmei, un fel donchișotism, să-și inchipue cineva, că are să stărpească vreodată protecția.

Nu! Omenirea va rămâne și de aci înainte împărțită în două tabere: în protejați, cari se ridică cu ușurință — căci îi ridică alții, — și în neprotejați, cari se ridică mai greu, uneori chiar se poticnesc, dar reușesc, și ei adese să-și ridice fruntea.

Dacă mi-am adus aminte de cuvintele protejatului din cafereaua „Elite”, — am făcut-o nu pentru a-l ofili, ci pentru a aduce discuția asupra bursierilor.

Mă gândesc la ceata gălăgioasă a tovarășilor de odinioară, cari s'au risipit acum, ca puii de potârniche. Azi sunt bărbați, cuvântul lor are greutate!

Căți din ei nu s'ar fi oprit însă la jumătatea drumului, dacă marinimia fundatorilor nu i-ar fi scos la liman?

Apelul generos, ce s'a lansat din inima Banatului, cred că țe acești din urmă îi vizează, cari și-au făcut școala cu ajutorul bursei și cari n'ar fi reușit să-și facă o carieră fără ajutorul ei.

Aceia, cari priviau bursa drept „bani de buzunar” — se vor convinge mai cu greu, sau nu se vor convinge din capul locului.

Dar ceialalți, unde rămân ceialalți, cei mulți și buni, cei săraci, dar cu inima largă?

Din lungul șir al celor chemați s'au rupt din front doi bărbați numai — restituind bursa pentru scopuri culturale.

Unde sunt ce'elalte mii de bursieri? Unde sunt cele câteva milioane, cari s'au distribuit studențimii noastre numai de două-trei decenii încoace?

Nu îndrăznesc să mă indoiesc în nimeni; ar fi prea

dureros să ne dovedim un popor așa de inconștii în aceste zile grele ale faptelor.

Ar fi prea ridicul, să ne batem numai pieptul de geaba, că lansăm fraze frumos-sunătoare și pe urmă, pe urmă... să ne alegem cu nimic.

E încă vreme — și vom reveni. *Anonymus.*

*

Fondul cultural Eugeniu Carada. Banca Națională a României, pentru a eterniza memoria vrednicului ei director, a decis să înființeze un fond cultural Eugeniu Carada, subscriind suma de 100.000 Lei spre acest scop. Acest fond s'a sporit și prin alte contribuții. Memoria binefăcătorului Carada, care a muncit o vieță întreagă pentru înaintarea culturală a poporului românesc, nu se putea eterniza mai nimerit. Generațiile viitoare, cari se vor împărtași de ajutoarele acestui fond, vor rosti și ele cu pietate și cu venerațiune numele binefăcătorului Eugeniu Carada.

*

Momente din vieța lui Carada. Profesorul universitar Dr. C. istorisiă emoționat în ziua înmormântării lui Eugeniu Carada un episod mult interesant, care pune încă odată în lumină măreția figurii marelui bărbat de stat:

„Acum vreo doisprezece ani — spuneă profesorul Dr. C. — se dăduse o luptă strașnică împotriva Băncii Naționale a României. D. Fleva voia să dărime „oculta” și strângând acțiuni câte putuse, mergea la adunarea generală a acționarilor spre a candida la locul de director. Eu aveam procura acțiunilor fostului mitropolit Ghenadie și venisem, se înțelege, ca să votez pe d-l Fleva.

„Când m'am văzut în sala cea somptuoasă a Băncii Naționale a României unde avea să se facă votarea, între atâtea figuri impunătoare deasupra cărora strălucia chipul lui Eugeniu Carada, mărturisesc că m'am simțit cam stângaci. M'am așezat într-o bancă sfios, iar procura ce-aveam asupra-mi par'că mă ardea. Cum să votez eu împotriva genului finanței românești, Eugeniu Carada!

„În banca mea erau și câteva personaje străine. Trăgând cu urechea am înțeles că sunt nemți, limbă pe care o cunosc bine. Ceice vorbeau erau reprezentanții lui Disconto Gesellschaft și altor bănci mari.

„Înfierbântați financierii germani făceau elogiul lui Eugeniu Carada, zicând că e o datorie patriotică înaltă pentru români, ca să se dejoace tentativa pătimase de a se încuibă la Banca Națională politica pe care voia s'o aducă noul candidat.

„Atunci, dragă domnule, — încheie profesorul Dr. C. — mi-am simțit obraji roșind, mi-am adus aminte că sunt român, m'am scuturat și m'am dus de-am votat pe Eugeniu Carada.

„Am ieșit împăcat cu conștiința și simțind că-mi făcusem datoria unui cinstit român. Iar antagonistul lui Eugeniu Carada abia de-a întrunit câteva voturi. De bună seamă că și alții cu procuri au votat contra, votaseră pentru întemeietorul și dirigiatorul Băncii Naționale a României, pe care înfăptuindu-o a nemurit”.

*

„Tribuna“ despre Carada. „Tribuna“ din Arad a apreciat într'un articol de fond personalitatea și activitatea lui E. Carada. Din acest articol reproducem următoarele constatări prea adevărate:

„Pentru noi Românii din afară de Regat, bătea în pieptul său aceeași inimă caldă ca și pentru cei din Regat. Încă din timpurile, când stă alături de Ion Brătianu, erau amândoi deprinși a urmări cu vie atențiune toate mișcările noastre. Nu i-a fost dat lui, ca lui Ion Brătianu, ca dela înălțimea tribunei parlamentului să-și manifeste gândurile și simțirea sa, dar toți câți din noi au trecut prin București și s'au prezentat în numele poporului românesc înaintea lui Carada, s'au putut convinge, în cursul acestei jumătăți de secol, ce amic sincer, ce frate bun avem în acest bărbat. Niciodată nu s'a afișat ca „mare naționalist“, dar el a făcut pentru noi incomparabil mai mult decât mulți din ceie țin a avea acest titlu“.

*

Scriitorii în politică. Literatura și politica de obicei nu duc casă bună împreună. Se uită una la alta cu un fel de zâmbet de compătimire, dacă nu de dispreț. Mulți politicieni cred că artiștii sunt un fel de lux de prisos al societății, atunci când nu servesc scopurile lor. De aici și tendința unora de a înrola mai ales pe artiștii cuvântului în serviciile partidelor politice. Și când reușesc să-i prindă, abia atunci se îndură să le recunoască „marele talent“ și „marea importanță“ ce o au în viața poporului. În schimb artiștii adevărați, în adâncul sufletului lor de creatori, au cea mai rea părere despre politicienii de meserie, chiar și atunci când îi recunosc de șefi politici.

Așa este nu numai în România, ci și în alte state.

Rolul politic al artiștilor și în deosebi al scriitorilor se schimbă, însă, când ei se angajează la luptă pentru o idee, pentru un ideal. Atunci sufletul lor vibrează cu toată sinceritatea și avântul de care e capabil. Glasul artistului farmecă și încântă mulțimea, trezind în ea puteri nebănuite, cu cari se pot cuceri multe izbânzii.

Acesta e cazul d-lui Goga care s'a hotărât să primească un mandat de deputat. Iată cum își justifică singur intrarea în luptă, în discursul ce l-a ținut în fața alegătorilor din Chișineu:

„Domnilor, Întrunirea fruntașilor partidului național român din comitatul Aradului mi-a încredințat mie deosebita cinste de a solicita voturile d-voastre pentru mandatul de deputat al acestui cerc, cu prilejul alegerilor apropiate. Am stat pe gânduri, domnilor, în fața acestei propuneri cu care m'au onorat, — din mai multe motive de ordin principiar. Mi-am zis: oare activitatea mea de până acum, mai mult culturală și de ordin literar, mă îndreptățește să cer un scaun în sfatul fruntașilor meniți a judeca problemele vieții noastre politice? Mi-am zis: oare un scriitor, nu trebuie să trăiască cât mai departe de sgomot, izolat în splendida singurătate a problemelor sale artistice, păstrând distanța pe care i-o impune cunoscuta normă de judecată horașiană față de vulgul profan?

După o cumpănire mai îndelungată a împrejurărilor, mi-am dat seama că vremile de astăzi, prin cari trece

poporul nostru, cer tot mai mulți apostoli cu inima și mâinile curate, cari cu îndrăzneală și cu conștiința de dreptate a sufletelor povăuite de ideal să propovăduiască adevărurile fundamentale ale credințelor noastre politice. Mi-am zis: aici artistul nu se poate izola. Aici nu este vreme pentru truda migăloasă a sporurilor încete. Aici el trebuie să coboare în mijlocul celor mulți, arta lui să nu fie decât trâmbița fermecată prin care să propage aspirațiile neamului.

Domnilor, în zile de luptă artiștii încă sunt la postul lor. Pictorii își aruncă penelul, sculptorii își părăsesc dalta, poezii își închid în suflet visul lor și toți în-cing spada pentru a se înșirui alături în aceeași linie de bătae, ca să scape de pieire marele patrimoniu național. Noi trăim astfel de zile de luptă și aceasta justifică pășirea, venirea mea în mijlocul d-voastră, coborîrea mea pe arena luptelor politice, pe care pășesc călăuzit de razele idealului nostru comun“.

Astfel grăit-a poetul! Și credem că nu-i inimă românească, care să nu-i dorească cea mai strălucită izbândă.

*

Puterea cântecului. A fost una dintre cele mai fericite inspirații cântarea minunatei „La Șezătoare“ a d-lui Tiberiu Brediceanu în inima Bihorului. Din acest prilej s'a dovedit încă odată că doinele noastre sunt cele mai fermecătoare mijloace de a trezi conștiința națională adormită de străinism. La auzul lor clocotesc adâncimile din suflet și se trezesc la vieață sentimentele românești ce amorțiseră sfioase în ascunzișurile inimii. Cântecul d-lui Brediceanu, în Oradea-mare, au fost ca cele ale lui Orpheu din poveste; au făcut să tresară de mândrie românească întreg Bihorul. S'au văzut preoți și țărani cu lacrimi în ochi, funcționari, cari își uitaseră de limba maicii lor din copilărie, renăs-cându-se sufletește și ne mai voind să plece din mijlocul Românilor. Toată cărturarimea din jurul Orăzii-mari a avut o zi de serbătoare națională, cum nu s'a mai pomenit în acele părți. Credem că ea va îndemna pe mulți să înceapă a propovădui o nouă vieață în tot cuprinsul Bihorului.

Doinele frumoase ale d-lui T. Brediceanu, cântate de societatea sibiiană cu atâtea femei ca și doinele de frumoase, au sămănat în inimile Bihorenilor dragostea de neam, care nădăjduim că va aduce roade nebănuite.

Pentru acest apostolat național, atât d-l Brediceanu, cât și cântăreții sibiieni, merită recunoștința întregii obști românești.

Acest apostolat e bine să se continue, căci cu puterea cântecului se poate face mai mult naționalism, decât cu oricare alta.

*

Varietăți literare. P. Cerna și V. I. Rudici. În darea mea de seamă despre volumul lui P. Cerna am numit absurdă o idee, spusă la pag. 15, despre o clipă a iubirei:

Nu nu! Atâta fericire
Nu poate fi numai a voastră!
Se pare că nerăbdătoare
Viețile din viitor

Aud a voastră sărutare...
 Și dacă nebunii divine
 Vă smulg în ceruri, tremurând,
 E că un neam întreg ce vine
 Se bucură cu voi în rând.

De acelaș lucru se poate vorbi mai omenește. A vorbit de ex. Vera Ivanovna Rudici, o Rusoaică încă în viață. Eu o citez din nemțește, Russische Dichterinnen (Reclam, Nr. 4941, pag. 79):

O meine Mutter! Als in namenlosem Glücke
 Du schüchtern sprachst ein Ja zu seinem Liebesflehn —
 Sprich, dachtest du daran in jenem Augenblicke,
 Dass ich ein mal das Licht der Welt auch könnte sehn?
 Als unter seinem Kuss du rangst in Lusterbeben,
 Sprich, dachtest du daran, ob ich dies Leben mag?

Mai omenește întrucât mama are să cugete la fiica sau fiul care încă nu-i; mai omenește întrucât nu se face un „neam întreg“ din ce va fi un individ sau una individă; dar altfel identic, întrucât și Vera vorbește de simțirea cuiva, care nu există decât în proporții în care simțirea noastră nu-i cu puțință.

P. Cerna are, oricum, precedent.

*

Fac oameni literatura ori literații? De multe ori numai literații. Și-i păcat.

„Vieța românească“ din Ianuarie cade în cel mai... literar stil, de care omul trebuie să se mire mult.

Cutare este „ignorant“. E dela „Convorbiri literare“.

Cutăruia i se spune — într'o discuție literară — cum își poate procura „varietăți de răsărit și apus de soare“, mutându-se la Sfinții Dumitru și Gheorghe.

Întăiul meu „cutare“ este aiurea „peste măsură de naiv“, se „furlandisește“, scrie pagini „neroadă“.

Aceeaș revistă crede că-l surprinde pe Il. Chendi în contrazicere cu un pretins filosemitism părăsit. Il. Chendi răspunde bine în „Cumpăna“, dar simțind că „Vieții“ îi place să fie aspră, îi servește câteva asprimi: „Viață armenescă“, „garabetie“, „munas parof paregam baro Garabet“ etc. (Aud că ar fi însemnând: Să auzim de bine, frate Garabet).

Înregistrez numai ultimele asprimi ale energicilor noștri critici. Și întreb: De ce țin să știe și lumea că sunt și ei — oameni? De ce nu voiesc să fie... zei (mari și mici, cum pot?)

Urmarea: Criză la „Cumpăna“! G. B. D.

*

Știri. D-l Eugen Brote, în „Tribuna“ din Arad, face propunerea ca toți acționarii băncilor noastre să dea 1/2 de procent din dividende pentru fondurile culturale create de bisericile noastre. Astfel s'ar putea asigura fondurilor culturale o dotație permanentă de aproape 150.000 cor. pe an. Să nădăjduim că propunerea aceasta va preocupa și direcțiunile băncilor noastre. Să nădăjduim...

* A apărut coala a 10-a din „Figuri contemporane din România“ de sub direcția d-lui Th. Cornel. Se publică între altele biografia familiei Baiulescu din Brașov și biografia regretatului pictor A. Baltazar. Recomandăm această publicație în atențiunea cetitorilor noștri.

* În 20 Martie nou s'au încheiat seratele artistice literare ale Asociației cu o serată muzicală, aranjată de d-na Minerva Brote, care serată a reușit ca întotdeauna foarte bine. Să nădăjduim că în iarna viitoare aceste serate vor fi mai cu căldură sprijinite de publicul sibian și că în metropola culturală a Ardealului se vor găsi mai mulți conferențieri.

* Ancheta despre „Poporanism“ se va continua în numărul viitor.

* În „Foaia Poporului“ Nr. 11/1910 se publică amintiri despre evenimentele din 48.

* Am amintit într'un număr trecut de conflictul d-lui I. Slavici cu Academia română. În urma acuzelor d-lui Slavici, s'a pornit o anchetă, care e chemată să constate adevărul. D-l I. Bianu într'o declarație, publicată, în „Voința Națională“, respinge acuzațiile d-lui Slavici, zicând între altele: „Nu știu până la ce punct d-l Ioan Slavici mai este în stare a fi răspunzător de scrisorile sale — aceasta se va vedea în curând! Știu însă că dânsul a fost înlăturat, în 1908, dela direcția Institutului Oteteleșeanu pentru grave și stăruitoare neregule în administrația bănească a Institutului, după îndelungate, repetate, dar zadarnice încercări de îndreptare făcute de conducătorii Academiei“.

...??

* Maiestrul A. Vlahuță a terminat lucrarea sa despre Pictorul Nicolae Grigorescu. Lucrarea minunat ilustrată va apărea în editura Casei școalelor din București și va fi tradusă și în franțuzește.

* În „Tribuna“ (Nr. 55/1910) se face propunerea ca „bursa Șaguna“, întemeiată de Liga culturală din România, să nu se deie absolvenților de teologie dela noi, ci profesorilor tineri, cari ar avea să studieze 1—2 ani în București spre a-și câștiga o cultură națională temeinică. Autorul articolului formulează astfel propunerea: „On. comitet central al Ligei culturale să întemeieze, răzimat deocamdată pe „bursa Șaguna“, acea de noi toți mult așteptata „Școală a lui Ștefan cel Mare“ și să facă acest început încă în anul acesta, la 3/16 Maiu“.

Votăm și noi pentru această propunere.



Bibliografie.

Em. Grigorovitz, *Povești răslețe*, „Biblioteca pentru toți“ Nr. 504—505. București, 1908. Preț: 60 bani.

Matilde Serao, *Mama vitregă*, din italienește de D. Ionescu Morel. „Biblioteca Nouă“ Nr. 10. București. Preț: 75 bani.

B. Boerescu, *Discursuri politice*. Vol. I. 1859—1873. București, 1910. Preț: 4 Lei.

Din „Biblioteca Minervei“, à 30 bani vol., au apărut următoarele numere:

Nr. 63. V. Caravivan, *Domnița Ilina*.

Nr. 64. D'Anunzio, Zuccoli, Getti, *Nuvele* trad. de N. Pora.

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.